

«Քայլ առ քայլ» բարեգործական հիմնադրամ

«Նախադպրոցական հաստատության մանկավարժական
աշխատողների մասնագիտական կարողությունների և
հմտությունների զարգացման» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա՝ Ազգային տոների, ծեսերի կազմակերպման
առանձնահատկությունները կրթական գործընթացում

Դաստիարակ՝ Հասմիկ Նազարյան

Մանկապարտեզ՝ « Հ.20 Մսուր-մանկապարտեզ » ՀՈԱԿ

2023թ.

Բովանդակություն

1.Ներածություն.....	3
2. Նախագծերի նպատակը _____	6
3. Միջառարկայական կապը -----	11
4. Ազգային, ծիսական, շարժախաղերի դերը _____	
երեխայի ֆիզիկական զարգացման գործում _____	13
5. Ծիսական, ազգային երգերի, խաղերգերի ուսուցում, կատարում -----	15
6. Ծիսական գործունեության իրականացման գործողություններ -----	16
7Ծրագրային բաղադրիչ-----	21
8.Եզրակացություն -----	22
9.Գրականության ցանկ _____	23

Ներածություն

Ազգային ծեսը մշակութային այն տարրն է, որը առավել պահպանողական է ազգային արժեքային պահպանման գործում: Ժողովուրդները հիմնականում տոնական օրերին են վերապահել ազգային խոհանոցը, ազգային տարազը, ազգային երգ ու պարը, ազգային խաղերի պահպանման ժառանգման գործերը:

Ծես նշանակում է նվիրում, ընտելացում տվյալ կրոնին և արժեքների համակարգին, ազգությանը, պետությանը:

Ծեսերն աչքի են ընկնում իրենց պատմական և ճանաչողական արժեքներով:

Մշակութի փոխանցման ձևերի մեջ կարևոր դեր ունեն ծեսերը: Ծեսը ներառում է վարքի այն ձևերը, որոնք իրենց էությամբ նշանակալի ու խորհրդանշական են և ունեն նպատակային, գործնական բնույթ:

Մարդաբան Մ.Դուգլեսը ծեսը սահմանում է, որն է գործողությունների տիպեր, որոնք ծառայում են հավատք արտահայտման համար, կամ էլ ուղղակի խորհրդանշական համակարգերին պատկանելու ձևեր: <<Ծես >> հասկացության տակ ենթադրվում է ստանդարտ, հաստատուն գործունեության հետևողականություն, որն ունի արարողական բնույթ: Դրանք ստեղծվում են ոչ թե պատահական դեպքերի շուրջ, այլ ժողովրդի համար կենսական նշանակություն ունեցող իրադարձությունների կապակցությամբ: Ըստ Ս. Արդուրոյանի <<Ծիսակարգը խիստ կանոնակարգված է, անփոփոխ, միակերպ ու հիմնականում կապվում է կրոնական պատկերացումների հետ, ունեն գանգվածային բնույթ այսինքն դրան մասնակցում են մարդկանց մեծ խմբեր >>:

Ժողովրդական ծեսերը ծրագրված երևույթ չեն, այն ժողովրդի հավաքական և տնական ստեղծագործության արդյունք է, անընդհատ փոփոխությունների ենթական, բայց միաժամանակ հիմնական բաղադրիչներով խիստ պահպանողական: Հայկական ծեսերը շատ հարուստ են երգերով, պարերով ազգային խաղալիքներով, խաղերով:

Երգերի բովանդակությունը միշտ համապատասխանում է տվյալ ծեսի իմաստին, իսկ ծեսերին բնորոշ ուտելիքները, խնջույքները, տնական հագուստը, նվերները ունեն իրենց առանձնահատկությունները: Դրանք բոլոր տներում էլ առկա են: Խնջույքները չեն կազմակերպվում ուտել-խմելու համար, յուրաքանչյուր ծեսին կազմակերպվող խնջույք պետք է համապատասխանի տվյալ ծեսի իմաստին ըստ որի համապատասխանեցման համար ընտրվում է ծեսը կազմակերպելու վայրը, ժամը, մասնակիցները ուտեստների տեսակները:

Այսպիսով հանդես գալով որպես հասարակական կյանքի հոգևոր խտացումներ՝ ծեսերը ,սովորույթները առանձնակի դեր ունեն՝ յուրովի լրացնելով ավանդույթի հնդհանուր կողմերը:Ավանդույթը դառնում է միասնական ներդնելով մի ամբողջություն:Դրանցում ժողովուրդը հանդես է գալիս և որպես ստեղծագործ,և որպես գործիչ,և որպես քննադատ:

Մանկապարտեզում երեխայի ներդաշնակ հոգևոր զարգացման կարևոր խնդիրներից մեկը ազգային մշակույթի յուրացումն է ավանդույթների,ծեսերի,տոների տեսքով նաև:

Երեխան դաստիարակվում և սովորում է՝ յուրացնելով մեծերի փոխանցած մշակույթը:Եթե ընտանիքում պահպանվում է ավանդույթները,ապա այդ գործն իր վրա է վերցնում պետությունը կամ կրթօջախը՝ սկսելով մանկապարտեզից:

Ծեսերին նոր կյանք տալու համար հարկավոր է նախ շատ լավ յուրացնել ավանդականը,նանաչել այն միջավայրը,որտեղ ստեղծվել են դրանք: Լավ իմանալ երգերն ու պարերը,ծիսական գործողությունները,պարագաները ,դրանց խորհուրդ ու պատրաստման տեխնոլոգիան:Յուրաքանչյուր ծես ծիսական գործողությունները ունեն տոնական մաս,որտեղ կարելի կատարել ժամանակակից պարեր ու երգեր:

Ծիսական նախագծերի նպատակն է ծեսը,տոնը,դարձնել երախայինը,որն էլ կլինի ոչ միայն մասնակից այլև փոխանցող :Երեխան քայլ առ քայլ անկաշկանդ միջավայրում,ամենօրյա արդյունավետ գործունեությամբ ,լիրավ մասնակցությամբ կարողություններ և հմտություններ ձեռք բերելով ու փոխանցելով ,յուրացնում է ծեսը:Վերջին տարիներին մեր մանկապարտեզում ծեսը որպես ինտերգրված թեմատիկ միավոր դարձել է կրթության կարևոր բաղկացուցիչ մաս՝ ներառելով ամենատարբեր,հմտություններն ու կարողությունների առերևույթ միգուցե չերևացող բայց իրականում շատ խորքային հիմք:

Ծեսերի, ծիսական գործողությունների իրականացում երեխայի ներդաշնակ հոգևոր զարգացման կարևոր խնդիրներից մեկը ազգային մշակույթի յուրացումն է՝ավանդույթներ, ծեսեր, տոներ: Բնականոն կյանքով ապրելու պայմաններում ժողովրդական տոները զարգանում են, փոփոխվում հասարակական փոփոխությունների հետ համաքայլ:Դրանք չէին իմաստագրվելի, այլ նոր որակ, նոր ձև կստանային և կշարունակեին կատարել իրենց կարևորագույն դերը՝ մարդկանց համախմբելու, ազգային և մարդկային արժեքները պահպանելու: 21–րդ դարի սկզբին հայտնվել ենք մի տխուր փաստի առջև. մենք կորցրել ենք ազգային շատ կարևոր արժեքներ և փորձում ենք վերականգնել կորցրածը: Այս գործը պետք է սկսել վաղ հասակից, այսինքն՝ ծնված օրվանից: Երեխան դաստիարակվում և սովորում է ՝յուրացնելով մեծերի փոխանցած մշակույթը:

Եթե ընտանիքում, հասարակության մեջ չի պահպանվել ավանդականը, ապա այդ գործն իր վրա է վերցնում պետությունը կամ կրթօջախը՝ սկսելով նախակրթարանից և շարունակելով մինչև դպրոցն ավարտելը: Կյանքն անընդհատ գտնվում է շարժման և զարգացման մեջ և դարի խնդիր է այդ ընթացքի մեջ պահպանել ազգայինը: Այսօրվա երեխաները մեծանում են մի ժամանակաշրջանում ,որը էականորեն տարբերվում է իրենց ծնողների ապրած ժամանակներից՝ տարբեր արժեքներ, հիդեալներ, կանոններ: Էական խնդիր է պահպանել ազգայինը, սերնդից-սերունդ փոխանցել մնայուն արժեքներ:

Նախագծերի նպատակը

Մանկապարտեզում իրականացվող նախագծերի նպատակն է՝ ծեսը, տոնը դարձնել երեխայինը, որն էլ կլինի ոչ միայն մասնակից, այլև փոխանցող: Խնդրի իրագործման համար մենք առաջարկում ենք.

– ծանոթանալ ազգային ծեսերին ու տոներին,

– ծեսը վերականգնել, նրան նոր կյանք տալ: Ծեսերը մանրակրկիտ ուսումնասիրելուց հետո՝ որոշում ենք, թե ինչ ճանապարհ են անցնելու երեխաները՝ ծիսակատարությանը նախապատրաստվելիս.

. ծանոթանում են ծեսի հետ,

. հավաքում ենք տեղեկություններ տարբեր աղբյուրներից՝ մեծերից, ինտերնետից, գրքերից և այլն,

ա. խաղիկներ,

բ. առած – ասացվածքներ,

գ. հանելուկներ,

դ. հեքիաթներ, պատմություններ, ավանդություններ,

ե. երգեր:

Նկարում են

ա. ծիսական հերոսներին,

բ. ծիսական պատկերներ,

Սովորում են

ա. ծիսական և ծեսին համապատասխան երգեր, ասույթներ, ասիկներ, օրհնանքներ, սովորում են ավանդական պարեր, պատրաստում են ծիսական պարագաներ, խաղարկում են ծիսական գործողություններ, ծիսական խաղեր, բեմականացնում են երգեր, կատարում են բնագիտական փորձեր, գնում են ճամփորդության, հորինում են հանելուկներ, հեքիաթներ, գովք, օրհնանք, մեծերի օգնությամբ գրում են նամակներ, բարեմաղթանքներ, վերապատմում, փոխադրում են իրենց տպավորությունները: Մշակույթը չէր պահպանվի և սերնդեսերունդ չէր փոխանցվի, եթե գոյություն չունենային դրան նպաստող որոշակի միջոցներն ու հանգամանքները: Դրանցից կարող ենք առանձնացնել պատմության ընթացքում ձևավորված ծեսերը:

Ծեսը լայն տարածում ունի հավատալիքներում, կրոնում, կենցաղում, մարդկային հարաբերություններում և այլուր: Ծեսը խորհրդանշական ձևերով վերարտադրում է նաև ժողովրդի անցյալի կարևոր փուլում կատարված իրադարձությունները և դրանց միջոցով սպահովում ազգի, հասարակության միասնականությունն ու հարատևությունը: Ծես նշանակում է նվիրում, ընտելացում տվյալ կրոնին և արժեքների համակարգին, ազգությանը, պետությանը: Ծեսերն աչքի են ընկնում իրենց պատմական և ճանաչողական արժեքներով: Դրանք ստեղծվում են ոչ թե պատահական դեպքերի շուրջ, այլ ժողովրդի համար կենսական նշանակություն ունեցող իրադարձությունների կապակցությամբ:

Ծեսերի շնորհիվ պահպանվել և դարեդար են փոխանցվել ազգային կյանքի բոլոր էական կողմերը, արտացոլել էթնոսին բնորոշ առանձնահատկությունները: Դարերի ընթացքում հարատևած ծեսերի բովանդակությունն իր բազմակողմանի ազդեցությունն է ունեցել այդ էթնոսի առօրյա կյանքի, կենցաղի, հոգեբանության և աշխարհայացքի վրա: Եթե մշակույթի ժառանգորդման առաջին ձևը համարենք ծեսը, ապա երկրորդը ծիսակարգն է: Այն ներառում է ավանդական գործողություններ, որոնք ուղեկցում են մարդուն, հանրությանը կյանքի և գործունեության կարևոր պահերին: Ծիսակարգը մարմնավորում է մարդկանց վարքի տարբեր կողմերը: Եթե սովորույթը մարմնավորում է ամենօրյա վարքային նորմերը, ապա ծիսակարգին դիմում են միայն արտակարգ, ոչ ամենօրյա իրավիճակներում (ծնունդ, կնունք, պսակադրություն, մահ, և այլն):

Մշակույթի ժառանգականության փոխանցման մյուս ավանդական ձևը սովորույթն է: Սովորույթը վարքի կարծրատիպացված միջոցն է, որը վերարտադրվում է որոշակի հասարակությունում կամ սոցիալական խմբում և սովորական է նրա անդամների համար: Սովորույթները կենցաղի պահպանված սովորական մասն են, ծեսերի և ծիսակարգերի բեկորները, որոնք կորցրել են իրենց առաջնային նշանակությունը, բայց պահպանել են մարդկանց միավորելու գործառույթն ամենօրյա ընդունված նորմերով: Օրինակ՝ հայոց ավանդական կենցաղում բավական տարածված են խնձորի հետ կապված ծեսերը, որոնք հաճախ կազմակերպվում են Վարդավառին: Տոնի մասնակիցները խնձոր են խորովում և խորոված խնձոր բաժանում: Կամ՝ հարսանեկան արարողության ժամանակ խնձորի՝ որպես պտղաբերման խորհրդանիշ և այլն : Ծեսերին նոր կյանք տալու համար հարկավոր է նախ շատ լավ յուրացնել ավանդականը, ճանաչել այն միջավայրը, որտեղ ստեղծվել են դրանք: Լավ իմանալ երգերն ու պարերը, ծիսական գործողությունները, պարագաները, դրանց խորհուրդն ու պատրաստման տեխնոլոգիան: Ո՞ր գործողություններն են, որ կարելի է կատարել կամ փոքր-ինչ ձևափոխել կամ լրացնել նորով: Ո՞ր պարագաներն են, որոնք շատ լավ կմտնեն ժամանակակից ծեսի մեջ կամ կստանան նոր ձև, կամ էլ նորերը կլինեն: Սրանք այն հարցերն են, որոնք առաջ են գալիս և որոնք լուծելու խնդիր ունենք:

Իհարկե, ծեսին նոր կյանք տալ՝ չի նշանակում ակունքից այնքան հեռանալ, որ այն դառնա ոչ թե ծես, այլ անհատ մարդկանց երևակայությամբ ստեղծված հնի ու նորի վատ սինթեզ:

Ծիսական հիմնական կարգը պետք չէ շփոթել տոնական մասի հետ: Յուրաքանչյուր ծես, ծիսական գործողություններից բացի, ունի տոնական մաս, որտեղ կարելի է կատարել ժամանակակից բարձրարժեք երգեր ու պարեր: Վաղուց ի վեր դարձել է կրթության կարևոր բաղկացուցիչ մաս՝ ներառելով ամենատարբեր հմտությունների ու կարողությունների՝ ամերևույթ միգուցե չերևացող, բայց իրականում շատ խորքային հիմք: Մանկապարտեզում իրականացվող ծեսերը պայմանականորեն կարող ենք բաժանել երկու մեծ խմբի՝ հայ ավանդական, որոնք կրում վերածվում են ծիսական

Ի՞նչ խնդիրներ են լուծվում.

ա/ նյութի յուրացում (լեզուն, մտածողության գեղարվեստական այլ արտահայտչամիջոցներ),

բ/ գիտելիքների, կարողությունների, դրսևորում և կիրառում

գ/ գեղարվեստական խոսքի մշակում,

դ/ տարբեր կարողությունների դրսևորում, հղկում, մի շարք հմտությունների

ե /ձեռքբերում, մշակում (լեզվական, թատերական),

զ/գրական - գեղարվեստական ճաշակի զարգացում,

է/ ինքնադրսևորում, ձերբագատում բարդություններից:

Այս աշխատանքները նպաստում են.

- երեխայի բառապաշարի հարստացմանը,
- մտածողության ձևավորմանը
- ստեղծագործական երևակայության զարգացմանը,
- ինքնուրույն աշխատելու ունակության ձևավորմանը
- բավարարվում է նրա ինքնահաստատման – ինքնադրսևորման պահանջը,
- ձեռք է բերվում խմբով աշխատելու, ինքնակազմակերպման հմտություններ,
- զարգանում է գեղարվեստական ճաշակը (նկարչություն, ձեռարվեստ, երաժշտություն և այլն),
- հնարավորություն են տալիս գնահատելու և յուրացնելու ազգային արժեքները, ավելի մոտիկից ճանաչելու իրենց դաստիարակներին, տատիկներին պապիկներին, ծնողներին, հարազատներին:

Երեխան կիմանա

- ազգային ծեսերը,
- ազգային սովորույթները,
- ազգային ավանդական պարերը,
- հայկական ժողովրդական և ծիսական երգերը,
- ծիսական կերպարները
- ժողովրդական, մանկական, ծիսական խաղերը,
- ծիսական կերակրատեսակները,
- ծիսական պարագաները
-

Երեխան կկարողանա .

- Պարել ազգային ավանդական պարեր,
- երգել հայկական ժողովրդական և ծիսական երգեր,
- պատրաստել ծիսական պարագաներ,
- խաղալ ժողովրդական, մանկական, ծիսական խաղեր,
- պատրաստել ազգային ծիսական կերակրատեսակներ,
- համացանցից, այլ աղբյուրներից ծեսին վերաբերվող նյութեր գտնել:

Երեխան կլինի

- Ծեսը իմացող ակտիվ մասնակից, փոխանցող, տարածող: Ծեսն այն միջավայրն է, որտեղ մասնակիցները ծեսի նախապատրաստական և իրականացման ընթացքում կիրառում են իրենց կարողությունները, հմտությունները, գիտելիքները, քայլ առ քայլ, անկաշկանդ միջավայրում, ամենօրյա արդյունավետ գործունեությամբ, լիիրավ մասնակցությամբ, կարողություններ և հմտություններ ձեռք բերելով ու փոխանցելով, յուրացնում են ծեսը:
- Կենդանի, ազատ միջավայրում, առանց սցենարով գրված, անգիր արած տեքստի, խաղարկում են ծիսական գործողությունները՝ երգելով, պարելով, խաղալով, ինքնադրսևորվելով, տեղում իրենց ստեղծած ազատ տեքստով ներկայացնելով, իրացնելով իրենց կարողությունները, հմտությունները, գիտելիքները:

- Ծիսական միջավայրում կատարում են ուսուցանված երգերը, պարերը, մասնակիցներն ազատ են իրենց ստեղծականության մեջ, միևնույն ժամանակ նախօրոք անպայման պատրաստվում ծանոթանալով ինչպես ծեսի, այնպես էլ ծեսի հետ կապված գործողությունների, ծիսական պարագաների հետ, որոշում՝ ինչ և ինչպես են կատարելու, որ գործողություններն են, որոնք այսօրվա կյանքով ապրողը կարող է կատարել:

Միջառարկայական կապը

- Միջառարկայական կապը ձևի նախապատրաստական շրջանում և իրագործելիս **Երաժշտություն** – գիտեն և կարողանում են կատարել ծիսական և այլ հայկական ժողովրդական երգեր:
- **Պար** - գիտեն և կարողանում են կատարել ծիսական և այլ հայկական ավանդական պարեր:
-
- **Խոսքի զարգացում** - գիտեն ձեռը, ծիսական ավանդություններ և գրույցներ, ասույթներ, առածասացվածքներ, բանաստեղծություններ, կարողանում են խաղարկել ծիսական գործողություններ, կարողանում են պատմել իրենց կատարածը, գեղարվեստորեն ներկայացնել, ինքնուրույն խաղարկել ստեղծագործական մոտեցում պահանջող ծիսական գործողություններ (օրինակ՝ Բարեկենդանի ձեսին):
- **Ֆիզկուլտուրա**- գիտեն և կարողանում են խաղալ ժողովրդական, մանկական, ծիսական խաղեր:
- **Էկոլոգիա**- կարողանում են պատրաստել ծիսական բուսական պարագաներ (օրինակ՝ զատկական ածիկ), գիտեն այն բույսերը, որոնք օգտագործվում են ձեսերին և ունեն դրանց մասին, այդ տարիքին համապատասխան, գիտելիքներ:
- **Կերպարվեստ** - պատրաստել ծիսական պարագաներ, այդ թվում՝ հանդերձանք, կատարել նյութի ընտրություն:
- **Խոհանոց** - պատրաստել կամ իմանալ ազգային ծիսական և այլ կերակրատեսակներ: Այսպիսով՝ ձեռը ավանդական կամ սահմանված կանոններով կատարվող կրոնական արարողություն է, որին հավատացյալները վերագրում են մոգական, խորհրդավոր հատկություններ: Ծագել է հնագույն ժամանակներում և դարձել պաշտամունքային արարողությունների անբաժան մաս: Այն ուղեկցվում է աղոթքներով, խմբերգերով, երաժշտությամբ: Ծեսերը արտահայտում են որոշակի հասարակական հարաբերություններ, ուստի ժամանակի ընթացքում փոփոխվում, վերամշակվում և հարմարեցվում են իրադրության պահանջներին: Հայ ժողովրդական ծիսական համակարգի ավանդական ձեսերն իրենց բացառիկ կարևոր տեղն ու դերն ունեն հաստատությունում, քանի որ նրանց ակունքների վրա է հիմնվում, ապա և կառուցվում բարձրարժեք կրթությունը:

Մի շարք ծեսերի ու սովորույթ դարձած ծեսերի միջոցով զարգանում է սանի ստեղծագործելու ունակությունը, երևակայությունը, ուշադրությունը, հիշողությունը, շարժունակությունը, վարքը, ակտիվությունը, անկաշկանդվածությունը, ինքնուրույնությունը, ճանաչողությունը և մի շարք այլ հմտություններ ու կարողություններ:

Ազգային, ծիսական, շարժախաղերի դերը երեխայի ֆիզիկական զարգացման գործում

Բնության մեջ ապրող երեխան ճարպիկ է, գործունյա, անվախ, ուժեղ, խելացի, սրամիտ, համարձակ և այլն, որովհետև միայն այդպիսի հատկություններ ունեցողը կարող է ոչ միայն գոյատևել այդ միջավայրում, այլև լիարժեք անդամը լինել, մասնակից լինել միջավայրի ինչպես ամենօրյա գործունեությանը, այնպես էլ իր անձնային հետաքրքիր որակներով այն փոխել, զարգացնել: Մանուկը ստեղծել է այնպիսի խաղեր, որտեղ օգտագործել և ցուցադրել է իր մտավոր և ֆիզիկական կարողությունները, ստեղծագործական երևակայությունը: Խաղի միջոցով լուծվում են խնդիրներ, որոնք կյանքը դնում է մանկան թե՛ ֆիզիկական, թե՛ մտավոր, թե՛ հոգևոր զարգացման ընթացքի վրա: Հենց այս պատճառով էլ խաղը դառնում է ծիսական միջավայրում ներառվելու միջոց: Ամեն տարիք իր չափով է ներառվում այդ գործընթացին, խաղում իր տարիքին բնորոշ հմտությամբ: Չարգանում է իրավիճակն ըմբռնելու կարողությունը, մտքի ճկունությունը, երևակայությունը, հիշողությունը, ուշադրությունը, կամքը, մկանների լարումը, ինքնուրույն աշխատելու, վերլուծելու, համադրելու, շոշափելու, ուսումնասիրելու, իր դիտողությունները հաղորդելու կարողությունը, երևույթների մեջ կապ գտնելու, ճիշտ կողմնորոշվելու, շարժումներին տիրապետելու կարողությունը, հարստացնում է բառապաշարը և այլն: Ազգային ծեսերի խաղարկման մեջ մանուկը հիմնականում կարող է ընդգրկվել բաստել ծիսական պարագաներ, ծիսական կերակուրներ, սովորել ծիսական ազգային երգեր, պարեր, ծեսի խաղարկման ընթացքում իմանալ իր դերը, գործողությունների այն բաժինը, որն իրենն է: Իսկ մեծերն էլ պետք է իմանան, որ այդ ամենը հավասարապես հարկավոր է բոլորին, ըստ այդմ էլ՝ բոլորը հավասար մասնակից են՝ իրենց կարողությունների սահմաններում: Այս դեպքում մանուկը, ինչպես նաև մեծը, կլինի ծեսն իմացող, կրող, փոխանցող: Շատ կարևոր է այս ամենը ներմուծել ընտանեկան միջավայր, որտեղ սիրելի, հարազատ մարդկանց հետ մանուկը ավելի վստահ, համարձակ ու ազատ կգործի՝ ժառանգելով ամենակարևորը՝ ազգային մշակութային արժեքները: Նախադպրոցական տարիքի երեխաների զարգացման և կրթական չափորոշիչների հիմքում ընկած է այն համոզմունքը, որ երեխաների ուսումնառությունը և զարգացումը բազմակողմանի է, քանի որ ֆիզիկական զարգացմանը գուրընթաց զարգանում է երեխայի խոսքը և լեզուն, զգացմունքները, սոցիալական շփման և իմացական կարողությունները: Հետևաբար ուսումնառության բոլոր ոլորտները կարևոր են առողջ զարգացման համար: Ֆիզիկական դաստիարակությունը անձի համակողմանի և ներդաշնակ զարգացման կարևոր բաղադրիչն է:

Նախակրթարանում ֆիզիկական դաստիարակության նպատակն է պահպանել և ամրապնդել երեխայի առողջությունը, կոփել օրգանիզմը, ապահովել ֆիզիկական և հոգևոր ներդաշնակ զարգացումը, ժամանակին ձևավորել երեխաների շարժողական կարողություններն ու հմտությունները, զարգացնել կենսական նշանակություն ունեցող շարժումները, զարգացնել հետաքրքրություն շարժողական գործունեության զանազան ձևերի նկատմամբ, դաստիարակել անձի բարոյականային հատկանիշներ: Ֆիզկուլտուրայի պարապմունքները պետք է նպաստեն ոսկրամկանային համակարգի կայացմանը և զարգացմանը, օրգանիզմի ֆունկցիոնալ հնարավորությունների բարձրացմանը և շրջապատի անբարենպաստ պայմաններին դիմանալուն: Երեխաների խոշոր մոտորիկայի զարգացման հիմնական գործոնը տարիքին համապատասխան ֆիզիկական վարժություններն ու շարժախաղերն են: Ծարժախաղերը խաղային գործունեության այն տեսակներն են անձի բարոյականային հատկանիշներ:

- ինքնուրույնություն
 - ակտիվություն
 - մարդկային փոխհարաբերությունների կուլտուրա
- ֆիզիկական որակներ.

- ճարպկություն
- արագաշարժություն
- դիմացկունություն

Ֆիզկուլտուրայի յուրաքանչյուր պարապմունքին իրականացվում է երեք կարևոր խնդիր՝ առողջապահական, կրթական, դաստիարակչական:

Մենք՝ հայերս, ունենալով բազմադարյան պատմություն, ունեցել ենք բազմաթիվ ազգային տոներ և ծեսեր, որոնցից մի մասը տարիների ընթացքում ընթարկվելով փոփոխությունների, պահպանվել են մինչ օրս: Իսկ ինչ ծես առանց ծիսական երգերի, խաղերգերի, խաղերի: Երեխային ծեսի մեջ ներառելու լավագույն և արդյունավետ միջոցը խաղն է: Ունենալով հարուստ ծիսական ավանդույթներ, ազգային տոներ՝ մենք պարտավոր ենք մեր երեխաներին ներգրավել այդ ամենի մեջ (եթե ոչ ամբողջությամբ, գոնե որոշակի չափով): Տոնի կամ ծեսի ակտիվ մասնակիցը ոչ միայն մեծերը պետք է լինեն (դաստիարակ, ծնող, տատիկ ու պապիկ), այլև հենց ինքը՝ երեխան: Ծեսի իրականացումն իր մեջ ներառում է երգ-պար, բանահյուսություն, գրականություն, կերպարվեստ-ձեռարվեստ, թատրոն, բնագիտություն և խաղ: Ծիսական խաղերը՝ հատկապես շարժուն խաղերը մեծ դեր ունեն նախադպրոցական տարիքի երեխայի ֆիզիկական զարգացման գործում:

Ծիսական, ազգային երգերի, խաղերգերի ուսուցում, կատարում

Երաժշտական գործունեությունը նպատակ ունի սաների մոտ երաժշտության ընկալունակություն, ճաշակ ձևավորել՝ ազգային, ծիսական երգերի, պարերգերի, խաղերգերի միջոցով: Ազգային ծեսն իր մեջ ներառում է այդ նյութը, և ծեսի իրականացման ընթացքում, ուսուցանելով, կատարելով երաժշտական նյութը, հասնում ենք մեր նպատակին:

Երգերն ուսուցանվում են «անընդմեջ կամ արձագանք» մեթոդով, կատարվում է ինչպես խմբային, այնպես էլ անհատական աշխատանք: Ծիսական, ազգային երգերի, խաղերգերի ընտրությունը կատարվել է հիմնականում Արթուր Ծահնագարյանի «Կաքավիկ» երգարանից, ինչպես նաև Կոմիտասի երգացանկից, այլ աղբյուրներից: Դրանք հաստատվել են մանկավարժական խմբի կողմից.

Երգերի կատարումն ուղեկցվել է.

- ծիսական գործողություն կատարելով,
- համապատասխան շարժումներ կատարելով,
- երգը բեմականացնելով:
 - Եթե երգի ուսուցման ընթացքում հնարավոր է միաժամանակ կատարել ցուցադրվող շարժումները (օրինակ՝ «Էկեք ծեծենք սոխ ու սխտոր»), ապա դրանք կատարվում են: Եթե միաժամանակ կարելի է կատարել ծիսական գործողություն (օրինակ՝ Համբարձման գովքը), ապա կատարվում են:
 - Երգերի ուսուցումից հետո դրանք կատարվեցին ծեսի իրականացման ընթացքում՝ ծիսական գործողության անհրաժեշտ պահին: Մաները երգերը ոչ միայն կարողանում, այլև կատարում են սիրով, ճիշտ ընկալելով երգի բովանդակությունը, երաժշտական կառույցը;
 - Արդյունքում երաժշտական նյութը կատարվում է այն միջավայրում, որտեղ ստեղծվում է և պետք է հնչի, դրանով էլ հասկանալի և ընդունելի է դառնում կատարողի և մասնակցի կողմից:
 - Հետևաբար ազգային, ծիսական երգերը կարող են լինել լավագույն նյութերը երաժշտական դաստիարակության, ճաշակի ձևավորման համա

«Թիվ 20 մսուր-մանկապարտեզ » -ում իրականացվում են բազմաթիվ ծեսեր, որոնք սահմանված են հաստատության միջոցառումների հեռանկարային օրացույցով: Դրանք են՝ Սուրբ Ծնունդ -Նոր տարի, Ծառզարդար-Չատիկ, Համբարձում-Ջանգյուլում, Վարդավառ, Թթուղրիկ, :

Ծիսական գործունեության իրականացման գործողություններ

Մեր մանկապարտեզում ծիսական գործունեությունը իրականացվում է որոշակի փուլերով

- Ծեսի նախապատրաստում
- Ծիսակատարություն

Այսօր մենք ծեսերն իրականացնում ենք որպես գործունեության ձև, որով երեխան ապրում է, խաղում է, երգում, պարում, ընկալում, ճանաչում: Մեր փոքրիկները ծեսը ընկալում են իր երգած երգի, իր պարած պարի, իր ձեռքով պատրաստած ծիսական ուտելիքի, իրի, խաղացած խաղի կերպով:

Նախքան ծեսի նախապատրաստությունը մշակվում է աշխատանքային պլան, որը պարզ արտացոլում է ըստ տարիքային խմբի աշխատանքները, որոնց կազմակերպման գործում լուծվում են ծատ կրթական խնդիրներ:

Ծեսի իրականացման մասնակիցներն են

- մանկավարժական կազմ
- երախաներ
- ծնողներ

Ծիսական գործողությունների իրականացման գործում մեր առջև դրվում է հիետևյալ նպատակները

- Սովորեցնել ծանոթացնել ազգային տոներին, անցկացման կարգին ծիսական առօրյային
- սովորեցնել ծիսական երգեր, խաղեր՝ խաղերգեր, ասիկներ, օրհնանքներ
- Ծանոթացնել ծիսական հերոսներին
- Ծանոթացնել ազգային նվագարաններին, ազգային երգ ու պարին, խաղիկներին, ազգային խոհանոցին
- Ձևավունել գիտելիքներ իր ազգային պատկանելության վերաբերյալ, ձևավորել ազգային մտածելակերպ, ազգային դիմագիծ

- Ձևավորել և խորացնել գիտելիքները բուսական, կենդանական ածխաբիի, ավանդույթների, տոների վերաբերյալ

Նպատակին հասնելու գործողություններ

- Մանկապարտեզում ազգային ծեսերի, ծիսակատարություններին նվիրված միջոցառումներ կազմակերպում՝ պահպանելով ծեսի բուն խորհուրդն ու արարողակարգը
- Թեմատիկ գրույցների կազմակերպում
- Գեղ գրականության, բանահյուսության տարբեր ժանրերի ընթերցում
- Էքսկուրսիաների, այցելությունների կազմակերպում
- Հանդիպումների կազմակերպում
- Սոցիալական միջոցառումների կազմակերպում (շաբաթօրյակ, ցուցահանդես-վաճառք)
- Ուսուցողական ճանաչողական խաղերի, ազգային, ծիսական խաղերի կազմակերպում

Իրականացման հիմնական ուղղությունները

- Մտավոր
- Բարոյական
- Գեղագիտական
- Էկոլոգիական
- Աշխատանքային
- Ընտանիքի հետ համագործաբացություն

Միջոցները որոնք հնարավորություն են տալիս իրականացնել ծեսը

- Շրջակա միջավայր
- Ազգային մշակույթ
- Թեմատիկ պարապմունքներ
- Գեղ. գրականության բանահյուսություն
- Խաղային գործունեություն
- Փառատոնների նախագծերի կազմակերպում
- Աշխատանքային գործունեություն-գործնական պրակտիկ աշխատանք

Սուրբ Ծնունդ

Երեխաների հետ զարդարում ենք ամանորյա կենաց ծառը, պատրաստում չարիսափաններ, երգում ծիսական երգեր, Սուրբ Ծննդյան ավետիսներ, խաղում ընկուզախաղեր: Այցերի, էքսկուրսիաների, զբոսանքների ժամանակ մասնակից ենք դարձնում նաև ծնողներին:

Հին-Նոր Տարի

Այս ծեսին երեխաները խմբից խումբ են գնում հավաքում քաղցրավենիք, կոնֆետներ, այնուհետև բոլորը հավաքվում են դահլիճում, մեզ հյուր է գալիս Կաղանդ Պապը և ուրախ աշխույժ նշում ենք տոնը, երգելով, պարելով ծիսական երգեր :

Բարեկենդան

Բարեկենդան նշանակում է բարի կենդանություն: Ուրախության, գվարճանքի ծես է, որը կապված է գարնան սկսելու հետ: Ծեսի նպատակն է գվարճանալու, ուրախանալու, հրճվելու միջոցով վերակենդանացնել մարդուն, դիմավորել բնության զարթոնքը: Պարերի, խաղերի, գվարճությունների երկու շաբաթվա ընթացքում խաղում ենք տարբեր խաղեր՝ ճոճախաղ, ընկուզախաղ, արլորակռիվ և այլն:

Տոնը կապ է ունեցել գարնան սկսվելու հետ:

Բարեկենդանն այնքան սիրված, ժողովրդական, սպասված տոն էր, որ հայ ժողովրդի կողմից այն ընկալվել է որպես ամենաազգային (հայոց ազգի օրեր), ինչպես նաև ամենաերջանկաբեր տոնը, խրախճանք, ճոխ և առատ ուտելիքներ վայելելու օր: Պարերի, խաղերի, գվարճահանդեսների, թատերախաղերի, այցելությունների և ուրախության երկու շաբաթ: Տոնում ենք փետրվար ամսին, տևում է երկու շաբաթ, հաջորդում է Սուրբ Մարգարի տոնին և ավարտվում է Մեծ պասով:

Աշխատանք գրական ստեղծագործությունների հետ

- Ներկայացնել, բացատրել անհասկանալի բառերը:
- Ստեղծագործությունները յուրացնել խաղ-բեմականացման միջոցով:

Տեխնոլոգիական գործունեություն

- Պատրաստել ծիսական տիկնիկներ (Ուտիս տատ, Ակլատիզ պաս, գվարնալի կերպարներ):
 - Պատրաստել ազգային ուտեստներ (հավվա, գաթա, տարբեր ճաշատեսակներ հայկական ավանդական, ազգային խոհանոցից):

Խաղեր և թատերական ներկայացումներ

Խաղի մասնակիցների արտաքինը հնարավորինս ավելի ծիծաղելի և վախեցնող պետք է լինի: Սովորողները դառնում են ծաղրածուներ, հակառակ սեռի հագուստ են կրում: Խաղում են ծիծաղելի սյուժե ունեցող թատերախաղեր: Բարեկենդան օրերին ընդունված է խաղալ կենցաղային խաղեր, օրինակ՝ «խնամախոս» գնալու ներկայացումը: Խաղի ամբողջ իմաստը սրամտությունն է և գվարնախոսությունը: Խմբերը կանգնում են դեմառդեմ և երգում են իրար հաշորդելով, հաճախ քառյակ-քառյակ: Չվարճությունները ավարտվում են «Ուտիս տատին» վոնդելու, և «պաս պասյին» հրավիրելու ծեսով: Բարեկենդանի օրերին բնորոշ են ձնախաղերը, պահմտոցին, փայտով և գնդակով խաղերը: Ընդունված են նաև մրցախաղեր, ձիարշավներ, ըմբշամարտեր, վազքի մրցույթներ, թատերական և բանավիճային խաղեր, որոնք միտված են եղել մտքի և մարմնի ճկունությանը, սրամտությանը, ֆիզիկական ուժին, տեղանքի իմացությանը:

Ծառզարդար, Սուրբ գատիկ- Ծաղկազարդը նախորդում է Չատկին, որի ընթացքում սկսում ենք պատրաստվել ծեսին, դիմավորել Ուտիսին ու Ակլատիզին: Չատիկը ունի իր ծիսական ծառը, տիկնիկները և ծիսական զանազան խաղերը: Ծառը խորհրդանշում է անցյալը, ներկան, ապագան:

Ծեսի ընթացքում միասին գունավորում ենք ձվեր և թելերով կախում ծառի ճյուղերից: Ձվերը խորհրդանշում են աշխարհը:

«Տի՛գ, տի՛գ, Ակլատի՛գ...» բացականչություններով հարվածում ենք Ակլատիզին և քշում նրան բակից: Այս ծեսը մի քիչ նաև տեխնոլոգիական կարող ենք որակել: Ծնողները մեզ հյուր են գալիս, ու սկսում ենք միասին պատրաստել գատկե ձվիկներ:

Սկզբում երկու կողմից փոքրիկ անցքեր ենք բացում ձվիկների վրա, ապա սաները փչելով դատարկում են ձվիկների պարունակությունը, զարգացնում ենք փչելու կարողությունը: Փչում ու փչում են, բայց դեղնուցը դուրս չի գալիս, տեսնե՞ք ինչ ուժով ու ոգևորությամբ են փչում, ու ինչ ուրախություն, երբ վերջապես դեղնուցը դուրս է գալից անցքից: Խառնում ենք մեզ մոտ եղած բոլոր գույներն ու ներկերը: Խառնաշփոթը պատրաստ է: Գույներ-գույներ...Բոլորով սկսում ենք զարդարել ներկերի տարատեսակ երանգներով: Արդյունքում՝ բազմապիսի գատկե ձվիկներ:

Սկսում ենք ցորենացանը, սաները բերում են բամբակ և ցորեն, ափսե ու ջուր: Հազնում ենք գոգնոցները, դուրս գալիս բակ: Սկզբից բամբակն ենք հարթ փակցնում տարայի վրա, հետո մի քիչ ջուր ենք ցողում, որ խոնավանա բամբակը, ապա լցնում ենք ցորենը, կարելի է նաև ոսպ ցանել, քանի որ ոսպից դուրս եկածը նույնպես գեղեցիկ է, հետաքրքիր կառուցվածք ունի: Ցանում ենք ցորենը՝ անհամբեր սպասելով ածիկի աճելուն: Ցանում ենք նաև քար, ավազ, այլուր, որպեսզի որոշ ժամանակ հետո սաները որոշեն՝ ինչու չաճեցին դրանք: Միասին բոլոր խմբերով երգում ենք, խաղում, պարում, ձու գլորում, փետուր նետում, տարատեսակ ծիսական խաղեր խաղում՝ ձուկռվոցի, ձուպտտոցի, ձուգլորոցի: Իսկական տոնախմբության է վերածվում գատկական գատկախաղեր, անդադար գատկասելուկներ ու ոտանավորներ, գատկահանելուկներ, պարերգեր են հնչում

Խաղում ենք Վիճակը, որոշում, թե ում ինչ բարեմադթանք է բաժին հասնում, հաջողություն մաղթում:

Ծեսերն ամենուր են ու ամեն պահի: Սաների հետ իրականցնում ենք բազմաթիվ սովորույթ-ծեսեր՝ զարգացնելով մի շարք հմտություններ ու կարողություններ:

Դրանցից են՝ հանվել- հագնվելու, լվացվելու, սպասքադրելու, ճաշելու, քնի, խաղի, տուն ճանապարհելու ծես- սովորույթները:

Ծրագրային բաղադրիչ

Ինձ շրջապատող աշխարհ

Թեմա – Ազգային ծես <<Սուրբ Չատիկ >>

Նպատակը – Ծանոթացնել ազգային ծիսակատարություններից << Սուրբ Չատիկ>> տոնին:

Չարգացնել իմացական ճանաչողական հետաքրքրությունները:

Խորացնել գիտելիքները տոնի կազմակերպման և նախապատրաստման վերաբերյալ :

Դաստիարակել սեր ազգային սովորույթների նկատմամբ:

Քայլերը

1.Բանաստեղծություն <<Սուրբ Չատիկի մասին>>

Տարվա մեջ ուրախալի

Դու մի հատ ես այ Չատիկ

Քեզ պես անուշ քաղցր օր

Չկա չկա ոչ մի օր:

2.Բաց հարցերի միջոցով ճշտել երեխաների գիտելիքները Չատիկի տոնի վերաբերյալ

3. Երեխային հանգամանորեն տեղեկություն տալ Չատիկ տոնի մասին , թե ինչպե՞ս են հատկապես ձուն ներկում կարմիր , և թե ի՞նչ է խորհրդանշում ձուն:

4.Սովորեցնել երեխաներին թե ինչպե՞ս են Չատիկի տոնին մարդիկ իրար ողջունում :

<<Քրիստոս հարյալ ի մեռելոց օրհնյալ է Հարությունը Քրիստոսի >>:

5. Գործնական աշխատանք << Նախապատրաստել Սուրբ Չատիկ տոնին>>:

Նախորոք ավսենների մեջ բամբակ դնել, լցնել ցորեն և ջրել հետևել անին:

6.խաղալ գատկական խաղ

7.Ամփոփում գնահատման գործիք

Մեկ թուպեանոց ԷՍՍԵ- Իրար սովորեցրին

Քրիստոս Հարյալ ի մեռելոց

Օրհնյալ է Հարությունը Քրիստոսի

Վերջնարդյունք-ճանաչի և իմանա ազգային ծեսերից<<Սուրբ Չատիկ>>տոնը:

Արտահայտի իր հույզերն ու զգացմունքները խոսքային և ոչ խոսքային միջոցներով:

Պարապմունքի եզրակացություն

Պարապմունքի ընթացքին հետևել են ` տնօրենը, երաժշտ.դաստիարակը և այլ դաստիարակներ: Ըստ տնօրենի դաստիարակը հասավ իր նպատակին, երեխաներն իրենց զգում էին ազատ անկաշկանդ: Երեխաները կարողացան կատարել իրենց հանձնարարված առաջադրանքները:

Եզրակացություն

Հետազոտական աշխատանքի արդյունքում եկա մի շարք եզրահանգումների.

- Երեխայի զարգացմանը, ինչպես նաև նրա անձնավորության ձևավորմանը նպաստող խթանները պայմանականորեն միավորում են երեք խմբի՝ կենսաբանական, սոցիալական և մանկավարժական:
- Մանկավարժական գործունեների շարքին է պատկանում երեխայի ինքնություն գործունեությունը, որը խրախուսվում և ձևավորվում է մեծահասակների մանկավարժական ներգործության շնորհիվ: Ինքնությունության դրսևորումները խթանում են երեխայի զարգացման գործընթացը, նպաստում նոր հաջողությունների ու նվաճումների: Երեխայի ինքնությունության արգելակումը մեծահասակների կողմից բացասաբար է անդրադառնում և խոչընդոտում է նրա ընդհանուր զարգացման գործընթացը: Երեխայի ինքնությունությունը՝ նրա զարգացման և անձնավորության ձևավորման կարևորագույն գործոն է:

Փորձարկման արդյունքում.

- Ազգային ծեսն այն միջավայրն է, որտեղ բոլորը, ազգի մշակույթը յուրացրած, ինքնադրսևորվելու, ստեղծագործելու, որոնելու, հայտնաբերելու, երևակայելու, իմացածը կիրառելու լայն հնարավորություն ունեն: Այն մանկան ընդհանուր զարգացման համար ստեղծում է պարարտ հող՝ մի շարք խնդիրների լուծման համար:
 - Այսպիսով ծեսը ավանդական կամ սահմանված կանոններով կատարվող կրոնական արարողություն է, որին հավատացյալները վերագրում են մոգական, խորհրդավոր հատկություններ: Ծագել է հնագույն ժամանակներում և դարձել պաշտամունքային արարողությունների անբաժան մաս: Այն ուղեկցվում է աղոթքներով, խմբերգերով, երաժշտությամբ: Ծեսերը արտահայտում են որոշակի հասարակական հարաբերություններ, ուստի ժամանակի ընթացքում փոփոխվում, վերամշակվում և հարմարեցվում են իրադրության պահանջներին:
 - Հայ ժողովրդական ծիսական համակարգի ավանդական ծեսերն իրենց բացառիկ կարևոր տեղն ու դերն ունեն մեր մանկապարտեզում, քանի որ նրանց ակունքների վրա է հիմնվում, ապա և կառուցվում բարձրարժեք կրթությունը:

Մի շարք ծեսերի ու սովորույթ դարձած ծեսերի միջոցով զարգանում է սանի ստեղծագործելու ունակությունը, երևակայությունը, ուշադրությունը, հիշողությունը, շարժունակությունը, վարքը, ակտիվությունը, անկաշկանդվածությունը, ինքնությունությունը, ճանաչողությունը և մի շարք այլ հմտություններ ու կարողություններ:

Գրականության ցանկ

- Խառատյան-Առաքելյան Հ., Հայ ժողովրդական տոներ, Ե., 2005, էջ 321:
- Մ Մկրտչյան <<Ազգային ծեսերին խաղերին նոր կյանք >>,<<Ծեսը ինքնագիտակցության միջոց>>
- <<Նախադպրոցականի ազգային դաստիարակության հիմնահարցերը Սոֆյա Արղությանյանի մանկավարժական հայացքներում>> ուսումնաօժանդակ ձեռնարկ Երևան 2011թ
- Արթուր Շահնազարյան <<Երաժշտությունը նախակրթարանում>>